

Arka Oda Toplantıları

26 Nisan 2012 Perşembe, 18.30

Ilona BAYTAR

Tanzimat Sonrası Osmanlı Saraylarında

Oryantalist Üslupta Mobilya Ve Aksesuarlar

İSTANBUL
ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

“Arka Oda Toplantıları”, İstanbul araştırmalarına farklı bir boyut kazandırmak amacıyla kentin gizli tarihine doğru yolculuğuna Bizans, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerine odaklanan konferanslarla devam ediyor.

Tanzimat Sonrası Osmanlı Saraylarında Oryantalist Üslupta Mobilya Ve Aksesuarlar

1839’da ilan edilen Tanzimat Fermanı, Osmanlı Devleti’nde pek çok değişimi ve yenileşmeyi de beraberinde getirmiş; değişim bu defa sadece askeri alanla sınırlı kalmamış, toplumun hemen her katmanında etkisini göstermiştir. Tanzimat’la birlikte gelen idari anlamdaki söylem, dönemin mimarisinde yansımaları bulurken yeni mimari ve yeni yaşam tarzları, gündelik hayatın sıradan eşyalarında bile değişimi başlatmıştır. Gerek işlevsel gerekse form ve bezeme olarak görülen farklılaşma dönemin yaşantısına paralel olarak gelişme göstermiş, divan ve sedirin yerine kullanılan koltuk, kanepeler ve sandalyeler, yüküklerin yerini alan gardıroplar, sandıkların yerine kullanılan konsollar değişen toplum yaşantısının gündelik hayattaki karşılıklarını oluşturmuşlardır.

Tanzimat döneminin ilk inşa edilen sarayı olan Dolmabahçe Sarayı ile başlayan süreç Çırağan, Beylerbeyi ve Yıldız saraylarının inşaları ile devam etmiş, her bir yapı, kendisini inşa ettiren padişahın gerek siyasi gerekse kültürel bakışının birer yansıması da olmuştur. Batı kaynaklı Barok, Rokoko ve Neo-Klasik üslupların yanında dönemin Batı sanatına hâkim olan oryantalist üslup Osmanlı’da da etkisini göstermiş, özellikle Beylerbeyi Sarayı Oryantalist üslubun yaygın olarak kullanıldığı iç mekân dekorasyonuna sahip olmuştur.

19. yüzyılın bir olgusu olarak ortaya çıkan oryantalizm kavramsal olarak batının kendisinden farklı olanı tanımlamasıyla başlamıştır. Batı’nın bakış açısıyla tasvir edilen Doğu, antikçağdan itibaren egzotizmin, erotizmin mekânı olarak gösterilmesinin ötesinde Batı için en eski ve en büyük sömürge, uygarlık ve dillerin kaynağı ve kültürel rakibi olarak “öteki” imgelemine oluşturmuştur. Batı ile Doğu arasındaki iktidar ilişkisi çoğunlukla kültürel ve ideolojik düzlemde bir söylem olarak dile getirilmiş, Edward Said’in kaleme aldığı Oryantalizm adlı çalışma da ifadesini bularak yeni bakış açıları ve yorumlamalarla üzerine pek çok çalışmanın yapılmasına olanak tanımıştır. Özellikle görsel kültür üzerine yapılan çalışmalar kavramsal olarak tanımlanan olgunun nasıl yerleştiği üzerine bir model teşkil ederken, ilk yorumlanışı Linda Nochlin’in denemesi ile olmuş, bu çalışma Batı imgelemindeki Doğu hakkında analiz ve eleştiriler yapabilmek adına önemli bir taslak oluşturmuştur.

Tuval resimlerindeki kompozisyonlarla fantastik ve egzotik ortamlar oluşturulmaya çalışılırken tasvirin yanında Avrupalılar gündelik hayatın içinde de bu etkiyi oluşturmak istemiş, Rokoko sanatıyla birlikte Çin-Uzakdoğu sanatı da etkisini göstererek seramik, porselen, duvar kâğıtlarında, tekstil malzemeleri ile özellikle lake mobilyada etkili olmuştur. Uzakdoğu mobilyasına artan ilgi üretildikleri yerden gelen mobilyaların yanında Batıda da benzerleri üretilmeye başlanmıştır. 18. yüzyılın ortalarında Çin

mobilyasını İngiltere’de uygulayan Thomas Chippendale yaptığı tasarımları ile Çin ve Gotik motifleri birleştirerek bir sentez ortaya çıkarmıştır. Dönemin Avrupa’sına hâkim olan bu akım ile küçük dolaplar, yazı masaları, bahüer, bambu eşyalar, lake, yıldız, fildişi, sedef işçiliği ile birlikte Uzakdoğu’ya ait ejder, su kuşları, şemsiye ve salıncak motifleri yaygın olarak kullanılırken bunun yanında İslâm sanatı kökenli formların hâkim olduğu Elhamra ve magribi üslupta yaygın kullanım içinde yerlerini almışlardır.

19. yüzyıldan itibaren Batı ile yoğun ilişkiler içine giren Osmanlı’da da sadece Batı kökenli üsluplar kullanılmamış, bunun yanında oryantalist üslupta mimari ile birlikte iç mekân dekorasyonunda da etkili olmuştur. Bu konuşma çerçevesinde bu etkileşimi gösteren örnekler sunulacaktır.